

VYSOKOŠKOLSKÁ KOLEJ NA HRADČANECH (1919–1949) INSTITUCIONÁLNÍ DĚJINY KOLEJE PRO NEMAJETNÉ POSLUCHAČE VYSOKÝCH ŠKOL V PRAZE

JANA KYNKOROVÁ

UNIVERSITY DORMITORY IN HRADČANY, 1919–1949 INSTITUTIONAL HISTORY OF A DORMITORY FOR POOR UNIVERSITY STUDENTS OF PRAGUE UNIVERSITIES

This article describes the history and functioning of the Hradčany dormitory for poor university students in Prague, which functioned in 1919–1949. First introduced is the foundation of this dormitory and of the association that administered it. Then the attention turns to student self-governance, which formed one of the organs of the association. In 1927, there arose a conflict between the student administration and curators of the founding association, which led to the foundation of a new dormitory administered solely by students. The conclusion then describes a gradual loss of power of the student administration: after 1945, its powers were gradually transferred to the National Administration of Student Property. In 1949, the dormitory finally ceased to exist in its original form.

Keywords: university dormitories – students – interwar Czechoslovakia – student self-government – Prague universities

DOI: 10.14712/23365730.2024.5

Úvod¹

Článek se zabývá historií a fungováním Hradčanské koleje určené nemajetným posluchačům pražských vysokých škol, která byla založena krátce po vzniku Československé republiky. Článek představí začátky této instituce, její finanční potíže i snahy k jejich odstranění. Výklad se zmíní o výstavbě nové kolejní budovy a sporu, který se v průběhu stavby rozhořel mezi studenty a správními orgány koleje. Konflikt vyústil ve zřízení nové koleje, jejíž správu zprvu zajišťovala pražská studentská organizace a následně spolek složený ze stávajících i bývalých kolejních studentů. Je třeba zmínit, že v průběhu let se proměňoval jak název koleje, tak její umístění.² V článku se používají různé názvy téže koleje podle

¹ Základem textu je zkrácená a modifikovaná verze diplomové práce: Jana KYNKOROVÁ, *Kolejáci z Hradčan. Život studentů z pražské koleje na Hradčanech za první a třetí republiky*, Diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2022.

² Zprvu je kolej nazývána *noclehárnou*, od konce července 1919 se objevuje v dokumentech jako *kolej* nebo též *Kolej Sboru pro sociální péči o studentstvo vysokoškolské*. Od konce září se jedná o *Kolej Svazu československého studentsva* a od listopadu o *Masarykovu studentskou kolej v Praze*. Roku 1927 je název přenesen

toho, který název byl jejím oficiálním označením v daném časovém období. Pokud se mluví o delším časovém období, používá se jednotně označení Hradčanská kolej.

1. Vznik koleje

Po první světové válce se mimopražští studenti potýkali s nedostatkem ubytování v novém hlavním městě,³ které nedokázalo saturovat zvýšenou poptávku po bydlení a ceny nájmu prudce rostly. Rovněž počet studujících se zvýšil, protože mnozí byli nuceni za války studium přerušit a po vzniku Československa se vraceli za dokončením zameškaných semestrů. Drahé nájemní bydlení si kvůli svým finančním možnostem často nemohli dovolit.⁴ Čtyři tehdejší vysokoškolské koleje⁵ neměly dostatečné kapacity, a navíc se vyznačovaly přísnými podmínkami pro přijetí. Proto již koncem roku 1918 začaly vznikat provizorní noclehárny po celé Praze.⁶ Ty však situaci dlouhodobě neřešily, a tudíž posluchači vysokých škol předložili začátkem roku 1919 Národnímu shromáždění *Návrh studentů vojáků*. V něm žádali urychlenou výstavbu kolejí a zajištění vlivu studentstva na jejich správu, což považovali za moderní způsob řízení institucí.⁷ Na podkladě tohoto návrhu byl při ministerstvu sociální péče ustaven *Sbor pro sociální péči o studentstvo vysokoškolské*, mezi jehož členy náležela Alice Masaryková, „otec studentstva“ Jan Urban Jarník nebo student práv Adolf Kostečka.⁸

Sbor převzal do správy několik provizorních nocleháren, které však brzy musel vrátit původním majitelům a jako náhradu mu Zemský správní výbor propůjčil pět místností

na novou budovu v Dejvicích a kolej na Hradčanech se jmenuje *Kolej Svazu československého studentstva v Praze* nebo též *Svazovka* či *kolej Svazová*. Od roku 1934 nese název *Kolej spolku hradčanských kolegáků* a ten jí zůstává až do jejího zániku roku 1949. Adolf KOSTEČKA, *K historii koleje*, in: Jan Vrzalík (ed.), *Almanach hradčanských kolegáků 1919–1929*, Pardubice: Společná knihtiskárna, 1929, s. 11–13 (dále jen *Almanach hradčanských kolegáků*); *Masarykova studentská kolej v Praze*, Praha: Ústřední studentské knihkupectví, 1922, s. 4; Archiv Univerzity Karlovy (dále AUK), fond Jan Urban Jarník, kart. 193, dopis Gutwirtha za SSPSV z 1. a 12. 8. 1919; František DOUBEK, *Hradčanská kolej: Vzpomínky pamětníka*, Praha 1979, s. 22, 27–28, 58.

³ AUK, f. Všestudentský archiv, Sbor pro sociální péči o studentstvo vysokoškolské (dále SSPSV), k. B 101, Petice pro řešení soc. požadavků studentů, 5. 5. 1919; tamtéž, Žádost SSPSV ministerstvu soc. péče ve věci bytové krize studentů, 24. 9. 1920.

⁴ Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy, IV, 1918–1990*, Praha 1998, s. 19–20, 29–30.

⁵ Mezi ně náležely: Kolej Arnošta z Pardubic pro studenty z katolických rodin (1896), Hlávkovy studentské koleje pro nemajetné studenty s vynikajícím prospěchem (1904), Ženská kolej spolku akademicky vzdělaných žen (1917) a Strakova akademie pro syny z chudých šlechtických rodin, která fungovala v prvních týdnech po vzniku republiky až do zrušení šlechtictví, řádů a privilegií dle zákona č. 61/1918 Sb. z. a n. ze dne 10. 12. 1918. Michaela DANĚČKOVÁ, *Ubytování vysokoškolských studentů v Praze v letech 1918–1939*, Diplomová práce, Filozofická fakulta UK, Praha 2012, s. 47–49.

⁶ AUK, f. J. U. Jarník, k. 193, Dopis rektorátu čes. university J. U. Jarníkovi z 30. 11. 1918; *Masarykova studentská kolej v Praze*, 1922, s. 4; F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 10.

⁷ Jako moderní způsob řízení kolejí propagoval samosprávu již Vladimír Novák roku 1912. Vladimír NOVÁK, *Studentské koleje a internáty*, Brno: Příroda a škola, 1912, s. 109–111; Společná československá digitální parlamentní knihovna (dále PSP), f. Národní shromáždění československé 1918–1920, tisk č. 331, Návrh Dr. A. Masarykové a dalších na řešení sociálních poměrů vysokoškolského studentstva, 10. 1. 1919 [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0331_00.htm> (ověřeno 29. 11. 2023).

⁸ PSP, f. Národní shromáždění československé 1918–1920, tisk č. 2470, Odpověď ministra železnic, ministra školství a národní osvěty a ministra sociální péče na dotaz (čís. tisku 1902) o poměrech studentských v Praze, 10. 2. 1920 [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2470_00.htm> (ověřeno 29. 11. 2023); AUK, f. Všestudentský archiv, SSPSV, k. B 101, nejspíše výroční zpráva Sboru za rok 1923, s. 1–3.

v Donucovací pracovně v Trauttmansdorffském paláci na Hradčanech. Inventář zapůjčila *Sboru* donucovací pracovna, lůžkoviny ministerstvo obrany a elektrické světlo zajistilo ministerstvo sociální péče.⁹ Hmotný základ tvořil výtěžek ze studentských májových slavností ve Stromovce (50 000 Kč) a dar prezidenta Masaryka studentstvu (100 000 Kč).¹⁰ Asi dvacítko studentů se do nové noclehárny na Hradčanech nastěhovala již před prázdninami roku 1919 a řídila si vnitřní záležitosti tzv. samosprávou, která představovala realizaci požadavku z *Návrhu studentů vojáků*.¹¹

V průběhu července vyslal *Sbor* do noclehárny již zmíněného Adolfa Kostečka, který byl zároveň členem *Svazu československého studentstva v Praze* – organizace posluchačů pražských vysokých škol.¹² Na Hradčanech se ujal správy místností a údajně to byl právě on, kdo přišel s myšlenkou zbudovat studentskou kolej s vlastní menzou.¹³ Začátkem srpna se podařilo získat celé druhé patro Donucovací pracovny¹⁴ a *Sbor* formuloval první domácí řád a stanovy koleje.¹⁵ Většina ustanovení, která *Sbor* zavedl, se objevuje ve všech pozdějších stanovách a řádech koleje. Studentská samospráva byla podle stanov zřízena *Sborem* proto, aby se studentstvo mohlo podílet na vedení koleje, a zjednodušilo tak její vnitřní správu. Stanovy rovněž definovaly hlavní orgány samosprávy – plenární schůzi a výbor. Na plenární schůzi se měli sejít všichni studenti nejméně jednou do měsíce a rozhodovat nadpoloviční většinou o všech záležitostech koleje, pokud nepřínáležely *Sboru*.

Výbor samosprávy se skládal z předsedy, místopředsedy, jednatele, pokladníka a dvou členů koleje. Předseda jednal jménem samosprávy, rozhodoval o drobných záležitostech členů a podepisoval spolu s jednatelem smlouvy. Místopředseda jej zastupoval, jednatel kontroloval zachovávání domácího řádu, vyřizoval korespondenci a podával plenární schůzi hlášení o činnosti výboru. Pokladník měl na starost finance samosprávy, dohlížel na plnění peněžních závazků studentů, poukazoval povolené výdaje a podával *Sboru* měsíčně zprávy o hospodaření. Zapisovatel vedl seznam studentů, zapisoval jednání schůzí a informoval *Sbor*. Spory mezi studenty rozhodoval předseda samosprávy, ve složitějších případech stanovily obě strany po dvou zástupcích a s předsedou v čele spor rozhodovaly. Samospráva měla právo usnášet se o důtkách a trestech v případě nedodržení ustanovení *Sboru* či samosprávy. Nakonec proti všem ustanovením bylo možné se odvolat prostřednictvím předsedy k výboru *Sboru*.¹⁶ Avšak o prázdninách roku 1919 tato pravidla pravděpodobně ještě nebyla uplatněna.

Svaz československého studentstva nadále usiloval o získání větších prostor a koncem září 1919 se mu podařilo přesvědčit ministra veřejných prací Antonína Hampla, který na Ministerstvé radě prosadil zábor obou pater a části přízemí Zemské donucovací pracovny a poloviny nedalekého kláštera Kapucínů.¹⁷ V něm existovala provizorní noclehárna již začátkem

⁹ *Masarykova studentská kolej v Praze*, 1922, s. 4; A. KOSTEČKA, *K historii koleje*, s. 11–12.

¹⁰ A. KOSTEČKA, *K historii koleje*, s. 11; *Masarykova studentská kolej v Praze*, 1922, s. 5; *K sociální otázce studentské*, *Tribuna* 1/95, 23. 5. 1919, s. 5.

¹¹ A. KOSTEČKA, *K historii koleje*, s. 12.

¹² František MUNK, *Studentský život*, *Studentský časopis* 1/4–5, Praha: Borový, 20. 6. 1922, s. 162.

¹³ *Masarykova studentská kolej v Praze*, 1922, s. 10; F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 13.

¹⁴ *Masarykova studentská kolej v Praze*, 1922, s. 4; AUK, f. J. U. Jarník, k. 193, dopis V. Gutwirtha za SSPPV z 1. 8. 1919.

¹⁵ AUK, f. J. U. Jarník, k. 193, dopis V. Gutwirtha za SSPPV, 1. 8. 1919, příloha.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ *Zpráva o záboru budov pro kolej došlá Svazu 28. září 1919*, *Studentská pošta* (dále SP) 1/11, 4. 10. 1919, s. 3.

roku 1919 a také zde fungovala samospráva.¹⁸ Během týdne se podařilo opatřit nejnужnější inventář, potraviny i personál, takže kolej mohla začít fungovat 1. října a menza se otevřela 8. října.¹⁹ Na počátku listopadu 1919 svolil prezident republiky, aby kolej nesla jeho jméno – Masarykova studentská kolej v Praze.²⁰ Shrňeme-li fakta, zakladatelem koleje po stránce právní byl *Svaz československého studentstva* a po stránce fundiční vedle *Svazu* též *Sbor pro sociální péči a úřady* (Zemský správní výbor, Společný bytový úřad města Prahy, Ministerstvo obrany a Ministerstvo sociální péče). Celé založení se dělo za podpory vlády, přičemž výkonným činitelem a iniciátorem myšlenky byl student práv Adolf Kostečka.²¹

2. Fungování koleje

V březnu roku 1920 byl ustaven *Spolek Masarykovy studentské koleje českých vysokých škol pražských*, který převzal vedení koleje na Hradčanech a spravoval ji až do roku 1927.²² Spolek jako forma správy studentské koleje se v Praze objevuje již v Hlávkově koleji roku 1901.²³ Dle stanov spolku poskytovala kolej na Hradčanech ubytování nemajetným, charakterním a pracovitým československým studentům českých vysokých škol pražských bez rozdílu náboženského či politického přesvědčení.²⁴ Členství ve spolku bylo odstupňováno dle výše daru věnovaného koleji. Oproti Hlávkově koleji přibyl i člen činný, kterým se stal každý student přijatý do koleje a mohl se tak podílet na správě ústavu.²⁵

Orgány spolku byly tři – správní výbor, kuratorium a studentská samospráva. Orgán zvaný valná hromada nebyl na koleji zaveden, což je obecně pro spolky netypické, protože tím je většině platících členů znemožněno ovlivňovat chod koleje. Každoročně bylo jen osm členů kooptováno do některého z orgánů, což kontrastovalo s postavením studentů – členů činných. Z nich byl totiž kooptován stejný počet zástupců do orgánů spolku, a navíc tvořili celý jeden orgán koleje – studentskou samosprávu. Rovněž kolej na Letné z roku 1921 valnou hromadu vypustila, naopak v Hlávkově koleji volila valná hromada členy kuratoria i výboru a schvalovala rozpočet.²⁶ Kuratorium se na Masarykově koleji ustavovalo každý

¹⁸ Janko ALEXÝ, *Janko Alexy*, Matičné čítanie 3/1, 5. 1. 1970, s. 7; Národní archiv (dále NA), f. 1097 Josef Dubský, k. 4, Drobný listek nadepsaný: „Z front, ze škol“ a pokračující slovy: „Zatímco v r. 1919 [...]“, s. 2; B. VAVROUŠEK, *Čtyřstoletí slovakofilské spolupráce s inž. J. Rotnáglem*, in: Albert Pražák et al., *Rotnágľuv sborník*. V Praze: Československá jednota, 1935, s. 161; Janko ALEXÝ, *Ach, v tom kapucínskom kláštore*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 103.

¹⁹ Alois HOFFBAUER, *Moje vzpomínky na kolej a její samosprávu*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 15.

²⁰ *Masarykova studentská kolej v Praze*, 1922, s. 4–6; Adolf KOSTEČKA, *Masarykova kolej*, SP 1/11, 4. 10. 1919, s. 3.

²¹ AUK, f. Všestudentský archiv, SSPSV, k. B 101, nejspíše výroční zpráva *Sboru* za rok 1923, prosinec 1923, s. 1; AUK, f. J. U. Jarník, k. 193, dopis Gutwirtha za SSPSV z 1. a 12. 8. 1919.

²² *Masarykova studentská kolej v Praze*, 1922, s. 4–6.

²³ Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávký: historie České akademie věd a umění, Hlávkových studentských kolejí, Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, jakož i Národohospodářského ústavu*, Praha 2008, s. 100–102, 147.

²⁴ *Stanovy spolku Masarykovy stud. koleje českých vysokých škol pražských*, Praha: Knihotiskárna Josef Lebeda v Praze III, Strakova akademie, 1921, s. 1.

²⁵ J. POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávký*, s. 102, 116; *Stanovy spolku Masarykovy stud. koleje českých vysokých škol pražských*, 1921, s. 6.

²⁶ *Stanovy spolku Masarykovy stud. koleje českých vysokých škol pražských*, 1921, s. 5–10; AUK, f. Všestudentský archiv, Studentská kolonie na Letné (dále SKL), k. A 116, *Stanovy spolku stud. kolonie*, s. 6–12; J. POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávký*, s. 102.

rok znovu a bylo složeno ze zástupců města Prahy, vysokých škol, státních úřadů, *Sboru pro sociální péči, Svazu československého studentstva, Akademického domu*, studentské samosprávy a členů spolku. Institute mající ve svém členstvu studenty často vysílaly právě je, takže zde zasedalo pravidelně 10 nestudujících a 8 studentů.²⁷ Kuratorium volilo správní výbor, který představoval jeho výkonný orgán.

Studentská samospráva byla definována jako organizace studentů přijatých do koleje spravující si samostatně záležitosti přidělené jí kuratoriem. Ve stanovách je zdůrazněno, že samospráva není orgánem stojícím mimo nebo dokonce proti kuratoriu, ale je jeho organickou součástí, protože studenti v koleji bydlící jsou plnoprávními členy spolku. Důraz na tuto skutečnost je možné vysvětlit vymezením se vůči Hlávkovým kolejím, kde chovanci nebyli členy spolku, popřípadě potřebou jasně definovat postavení studentské samosprávy, která byla v tomto rozsahu v českých zemích novum. Stanovy rovněž definovaly funkci ředitele koleje. Měl to být vysokoškolsky vzdělaný pedagog zodpovědný za veškerý personál koleje. Tato funkce byla zrušena roku 1923.²⁸

Roku 1923 se rovněž ustálila pravidla řídicí chod samosprávy – stanovy samosprávy. Podle nich se studenti obou kolejních budov na Hradčanech (Donucovací pracovny a Kapucínské kláštera) scházeli pravidelně na začátku semestru za účelem zvolení nového výboru samosprávy, dvou studentů do finanční komise *Spolku* a dvou zástupců do kuratoria.²⁹ Další schůze jednající o vnitřních záležitostech už probíhaly odděleně. Hlasovalo se akla-mací, jež mohla odkazovat na první volbu prezidenta Masaryka nebo vyjadřovat snahu o maximální shodu všeho členstva a v neposlední řadě se mohlo jednat o praktické opatření, jelikož schůzi se měli účastnit všichni obyvatelé koleje (cca 200 studentů) a hlasování lístky či zvedáním rukou by trvalo déle. Výbor samosprávy se scházel jednou týdně, vykonával rozhodnutí studentských schůzí, rozhodoval o podružnějších otázkách a připravoval návrhy k projednání na schůzích.³⁰

Úkolem samosprávy bylo bdít nad udržováním pořádku a společenských styků mezi členy koleje, urovnávat spory, disponovat finančními prostředky, podílet se na správě koleje, navazovat styky se studentskými organizacemi, pracovat propagačně, výdělečně a jinak ku prospěchu koleje. Od roku 1923 měli studenti ve svých rukou nejen personální otázky, ale i stravování a zásobování koleje. Povinností každého studenta bylo platit poplatky a pracovat ku prospěchu koleje, jeho právem bylo kandidovat a být volen do všech orgánů samosprávy, podávat návrhy orgánům samosprávy i spolku a užívat výhod samosprávy.³¹

Vnitřní chod upravoval *Domácí řád*, který nabádal zachovávat čistotu a klid v budově, předepisoval povinné ranní vstávání (všední dny v 8 a v neděli v 9 hodin) nebo zakazoval důvěrný styk s personálem. Za pozdní návrat do koleje byly vybírány pokuty podle

²⁷ AUK, f. Všestudentský archiv, SSPSV, k. B 101, Stanovy spolku SSPSV; *Masarykova studentská kolej v Praze*, 1922, s. 5; A. KOSTEČKA, *Masarykova kolej*, s. 3; F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 14–15.

²⁸ A. KOSTEČKA, *Masarykova kolej*, s. 3; *Stanovy spolku Masarykovy stud. koleje českých vysokých škol pražských*, 1921, s. 10–13; J. POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, s. 102.

²⁹ AUK, f. Všestudentský archiv, Masarykovy studentské koleje (dále MSK), k. B 125, Stanovy samosprávy schválené valnou hromadou 1. 2. a 5. 3. 1923; NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 4, Protokol řádné výborové schůze, 28. 1. 1923; AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 125, Statuty předsednictva (Příloha A Stanov samosprávy schválených valnou hromadou 1. 2. a 5. 3. 1923).

³⁰ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. A 313, Statuty odborů samosprávy, s. [2]; AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 125, Jednací řád pro valnou hromadu Samosprávy koleje S. Č. S. (1927).

³¹ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 125, Stanovy samosprávy schválené valnou hromadou 1. 2. a 5. 3. 1923.

pokročilosti noční hodiny.³² Řád reguloval také návštěvy, které musely opustit kolej do desáté hodiny večerní a dámy již v šest.³³ S podobnou volností se setkáme rovněž na Letenské koleji.³⁴ Naproti tomu v Kounicových kolejích v Brně nebo v Hlávkových kolejích směla žena do studentova pokoje pouze, pokud byl vážně nemocen a jednalo se o blízkou příbuznou.³⁵

Kolejní časopis *Vidle* komentuje dámské návštěvy v Masarykově koleji následující ilustrací.

Obr. 1: Dámské návštěvy v Masarykově koleji, popisek: „V neděli před ,es ká mrsk‘ (SKM)“, což je zkratka pro studentskou kolej Masarykovu. Dvě ženy přihlížejí množství slečen mířících na návštěvu za studenty do koleje: „Pani, to by jeden neřek, dyby to neviděl, co i těch děvčat dneska študuje.“ (Vidle, Praha: Masarykova kolej v Donucovací pracovně, 1923, 3/3,4, s. [5])

³² AUK, f. J. U. Jarník, k. 193, dopis V. Gutwirtha za SPSV, 1. 8. 1919, příloha; AUK, f. Všešstudentský archiv, MSK, k. A 313, složka Domácí řád 1919–1920, Domácí řád, s. 1–2.

³³ Vidle, Praha: Masarykova kolej v Donucovací pracovně, 1/2, 31. 1. 1921, s. 3; 1/7, 21. 4. 1921, s. 2.

³⁴ AUK, f. Všešstudentský archiv, SKL, k. A 116, Domácí řád spolku Studentská kolonie na Letné, s. 1.

³⁵ AUK, f. Všešstudentský archiv, Kounicovy studentské koleje Brno, k. A 42, Domácí řád Kaunicových studentských kolejí českých vysokých škol v Brně (1926), s. 4; Jaroslav Kos, *Bydlení a studium v Hlávkových kolejích v době první Československé republiky*, in: Jiří Witzany et al., *Josef Hlávka, jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace*, Praha 2004, s. 126.

O stravování se starala kolejní menza, v níž měli studenti zajištěné snídaně, obědy i večere. Ke snídani měli bílou kávu, oběd se skládal z polévky a hlavního chodu a večere bývala teplá.³⁶ Kolejní menza pojmulu naráz 48 lidí a její vzhled je znám z pozdějších ilustrací kolejního časopisu (viz obr. 2 a 3).

Obr. 2: Vidle, Praha: Masarykova kolej v Donucovací pracovně, 17. února 1921, 1/4, s. 1

Obr. 3: Text: „Letěeééé hooooóolubi“. „Sakra, kolik těch holubů ještě odletí...“, Vidle, Praha: Masarykova kolej v Donucovací pracovně, 7. února 1921, 1/3, s. 4

³⁶ Masarykova studentská kolej v Praze, 1922, s. 9.

Dle těchto vyobrazení se v jídelně nacházely delší stoly, u kterých mohlo zasednout až osm studentů, kachlová kamna a vyhláškové tabule. Na prvním vyobrazení na stole nejbližší k divákovi leží otrhaný papírek představující tzv. stravní legitimaci, která byla po každém odebrání pokrmu proštíповána, což je na obrázku patrné. Platila po dobu jednoho měsíce a každý student ji obdržel až po zaplacení měsíčního kolejného. Pokud nezaplatil, následovalo zastavení stravování v kolejní menze.³⁷ Dle vzpomínek si však byli všichni dobře vědomi, že jinde, kde kontrola není v rukou studentů, by po nezaplacení přišel přísnější trest. V době zastavené stravy se kolejíci snažili nasytit různými způsoby. Například malíř Vojtěch Tittelbach údajně chodil pít čerstvou krev na pražská jatka, což tvořilo s pár houskami jeho jedinou stravu po dobu i několika týdnů.³⁸ Z dalších zmínek vyplývá, že si studenti vzájemně pomáhali a člen se zastavenou stravou nezůstával zcela o hladu.³⁹

3. Finanční potíže

Mezi lety 1921 a 1922 začala hospodářská komise studentské samosprávy zjišťovat nesrovnalosti mezi svými účty a doklady na ředitelství. Vyžádala si proto předložení dokladů, a když zjistila další rozdíly, rozhodla se svolat schůzi kuratoria. Po přednesení stížnosti a dlouhé debatě bylo rozhodnuto zažádat o úřední revizi kolejního účetnictví, která proběhla ke konci letního semestru roku 1922. Výsledek revize údajně nebyl nikdy samosprávě předložen. Přesto byly na ředitelství provedeny rozsáhlé personální změny, pozice ředitele již nebyla obsazena a samospráva přejala všechny jeho kompetence kromě účetnictví a vedení pokladny kolejje, které měl v rukou správní výbor a kuratorium. Samospráva se tak stala společně s nově přijatým správcem kolejje výkonným orgánem kuratoria, měla nově kontrolu nad přijímáním studentů, výběrem poplatků za ubytování, chodem kolejní mensy a částečně také nad personálními otázkami.⁴⁰ Pravomoci správce kolejje byly omezené a úkony jako vyřizování administrativy, správu kolejje (dopisy, zásilky, správa inventáře, objednávky dodávek a prací atp.) nebo vyvěšování vyhlášek určených studentům konal dle svých služebních instrukcí vždy v dohodě s předsedou samosprávy.⁴¹ Co přesně se na ředitelství stalo a kdo byl viníkem, nebylo vyjasněno. Podle zpráv v tisku

³⁷ Ludvík MARADA, *Studentská samospráva ve věcech hospodářských*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 52; František KOZELSKÝ, *Tři roky na divokém západě*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 134; Bedřich ZIMMERMANN, *Samospráva v letech 1924–1927*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 20.

³⁸ L. MARADA, *Studentská samospráva*, s. 52; Josef TYRALÍK, *Kolejíci v kapuciňáku*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 114.

³⁹ Bedřich PSCHÜRER, *Ať žije život*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 159.

⁴⁰ Personální otázky měl na starosti ředitel kolejje a po jeho propuštění je pravděpodobně přejala samospráva v součinnosti se správním výborem kolejje. Např. zápis z výborové schůze samosprávy ze dne 29. 5. 1923 konstatuje, že byl předseda samosprávy správním výborem pověřen propustit kuchařku. Téhož roku se ve výborové schůzi samosprávy řešilo propuštění úředníků a nutnost vypsaní konkurzu na dané místo, dále také snížení počtu posluhovaček a rovněž plenární schůze samosprávy řešila dle programu personální otázku. NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 4, Protokoly řádných výborových schůzí ze dnů 14. 1., 28. 1., 10. 4. a 29. 5. roku 1923.

⁴¹ Alois HOFFBAUER, *Moje vzpomínky na kolej*, s. 18; B. ZIMMERMANN, *Samospráva v letech 1924–1927*, s. 20; NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 1, Služební instrukce pro správce Masarykových studentských kolejí, 1923; srov. *Stanovy spolku Masarykovy stud. kolejje českých vysokých škol pražských*, Praha: Strakova akademie, 1920.

byl odsouzen účetní Josef Jirsák, který měl v Masarykově koleji zpronevěřit několikatisícovou částku.⁴² Tři týdny na to bylo místo ředitele a účetního zrušeno.⁴³

V roce 1922 provázely kolej značné finanční ztráty. Kromě zpronevěry musela zaplatit 23 000 Kč za vyhotovení plánů přestavby, které nakonec nemohla využít, Sportovní klub koleje přišel z nejasných důvodů o 27 000 Kč, a dokonce byla na kolej podána žaloba za nezaplacení dodávky hrachu v ceně 14 000 Kč. Již v předchozích letech došlo k zatížení základního jmění a zároveň kolej splácela půjčku ve výši 50 000 Kč.⁴⁴ Důsledkem byl dluh přesahující 290 000 Kč, což byla zhruba třetina ročních výdajů celé koleje.⁴⁵ Protože se deficit dále zvyšoval, začal zábavní odbor samosprávy pořádat výdělečné večírky a sbírky.⁴⁶ Propagační odbor zhotovoval pohlednice a nakupoval brožury k dalšímu prodeji. Rovněž nechal zhotovit speciální značku „*Ve prospěch M. S. K.*“, kterou nabízel firmám na jejich produkty za smlouvenou provizi, přičemž neváhal kontaktovat i větší podniky jako sirkárnu Helios nebo továrnu na tužky Grafo.⁴⁷ Studentům nepomáhaly jenom výrobní podniky. Například České kvarteto zahrálo v Lucerně koncert ve prospěch koleje a Zimní zahrada darovala koleji jednodenní vstupné. Kromě toho byl v rámci úspor snížen počet posluhovaček a omezen rozpočet na stravování.⁴⁸

Rovněž kuratorium spolku se zapojilo do výdělečných akcí a na jaře 1921 podepsalo smlouvu s Josefem Vlachem, podle níž měl koleji opatřovat úpisy od padesáti do pěti tisíc korun buď jako dary nebo výměnou za umělecké předměty, které byly koleji dříve věnovány. Za rok se Vlachovi podařilo získat necelé dva tisíce objednávek, ze kterých koleji poskytl 20 % z každého úpisu a 80 % z darů, což činilo více než sto tisíc. Studentská samospráva tyto akce kritizovala a její podezření, že s expedicí předmětů není všechno v pořádku, se bohužel potvrdilo. Dle zpráv z tisku Vlach úpisy skutečně získával a odváděl koleji patřičná procenta, ale již zaplacené umělecké předměty nikam neposílal. Hřešil na to, že mnohý dobrodinec za zboží zaplatil, ale na dodání zapomněl.⁴⁹ Ve stejné době byl Vlach zapojen do jedné z neznámějších prvorepublikových korupčních kauz – první lihové aféry, což nasvědčuje domněnce, že ani s kolejí neměl čisté úmysly.⁵⁰ Podobně jako on zneužil koleje jakýsi Václav Šťáhlavský, který obcházel starosty a školy lákaje zálohy za obrazy prezidenta ve prospěch koleje, ale zboží nedodal. Údajně získal značné sumy, což svědčí

⁴² *Dvě defraudace*, Venkov: orgán České strany agrární, 17/300, Praha 23. 12. 1922, s. 8.

⁴³ NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 4, Protokol řádné výborové schůze ze dne 14. 1. 1923, s. 1; tamtéž, Protokol řádné výborové schůze ze dne 13. 3. a 29. 5. 1923, s. 1.

⁴⁴ AUK, f. Věstudentský archiv, SPSV, k. B 101, Dopis J. Musilovi, právnímu zástupci Masarykovy koleje, o způsobu urovnání sporu, 21. 4. 1922; NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 4, Protokol řádné výborové schůze ze dne 3. 12. 1922, s. 1; AUK, f. Věstudentský archiv, SPSV, k. B 101, Žaloba Matěje Havránka na Masarykovu kolej pro neuhrazení 14 437 Kč, 23. 10. 1922; AUK, f. Věstudentský archiv, SPSV, k. B 101, Dopis kuratoria Masarykovy koleje Sboru pro rozdělení Masarykova Národního fondu, 29. 6. 1922.

⁴⁵ AUK, f. Věstudentský archiv, SPSV, k. B 101, Dopis kuratoria Masarykovy koleje Sboru pro rozdělení Masarykova Národního fondu, příloha – rozpočet roku 1922, 29. 6. 1922.

⁴⁶ NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 4, Protokol řádné výborové schůze ze dne 28. 1. 1923, s. 2; AUK, f. Věstudentský archiv, MSK, k. A 313, potvrzení o vyslání zástupců koleje provést sbírku na hoře Říp dne 8. května 1921, 7. 5. 1921.

⁴⁷ NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 4, Protokol řádné výborové schůze ze dne 14. 1. 1923, s. 1; tamtéž, Protokol řádné výborové schůze z listopadu 1923, s. 2.

⁴⁸ NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 4, Protokol řádné výborové schůze ze dne 14. 1. 1923, s. 1. a 28. 1. 1923, s. 2; Alois HOFFBAUER, *Moje vzpomínky na kolej a její samosprávu*, Almanach hradčanských kolejíků, s. 18.

⁴⁹ AUK, f. Věstudentský archiv, SPSV, k. B 101, dopis Josefa Vlacha adresovaný kuratoriu Masarykovy koleje, 23. 6. 1922, s. [2, 5]; NA, f. Ministerstvo zahraničních věcí – výstřížkový archiv (Praha), k. 2724, Koleje různé (1924–1936), *Půlmilionová „bouda“ Vlach a spol. na Masarykovu kolej*, Polední list (dále PL), 13. 12. 1928.

⁵⁰ *Zeithamrův proces*, Národní osvobození (dále NO), 7/348, Praha 20. 12. 1930, s. 4; *Už i Zeithamr chce vyloučit veřejnost i žurnalisty*, Expres, 3/291, Praha: Jirí Stříbrný, 18. 12. 1930, s. 1.

o úspěchu propagační činnosti koleje, kterou nejspíš představitelé škol a obcí znali a pro podvodníky byla lákavá.⁵¹

Výrovnaného rozpočtu se koleji podařilo dosáhnout až díky Masarykově Národnímu fondu, který přiznal Masarykově koleji 2 600 000 Kč. Díky daru byly splaceny dluhy, doplněno základní jmění a mohlo se začít s výstavbou nové budovy.⁵²

4. Nová kolejní budova

Ani donucovací pracovna ani kapucínský klášter nebyly pro ubytování studentů vhodné. Protože zmíněné budovy kolej nevlastnila, nemohla ani provádět potřebné adaptace. Spolek proto přikročil ke stavbě vlastní budovy. K tomuto účelu darovalo město Praha pozemek v Dejvicích v tehdejší ulici Sadová 1, dnes Thákurova 1 (nyní kolej patří ČVUT).⁵³ Prostředky k výstavbě získala kolej, jak již bylo řečeno, z Masarykova Národního fondu. Poté byl v koleji ustaven stavební výbor složený z odborníků⁵⁴ a stavebně-propagační komise samosprávy složená ze zástupců kolejního studentstva,⁵⁵ pro kterou musel každý student odpracovat nejméně 10 hodin za semestr.⁵⁶

Projekt stavby vypracoval Antonín Engel a náklad měl činit astronomických 24 milionů.⁵⁷ Spolek proto využil zákona o stavebním ruchu č. 58/1924 Sb. z. a n., který umožňoval použít výnosu z losové státní půjčky k podpoře výstavby veřejně prospěšných obytných budov. Dle tohoto zákona musel stavebník disponovat 8 % nákladu na stavbu, 45 % si směl vypůjčit se státní garancí, přičemž tuto částku stát rovněž hradil a zbytek si musel stavebník vypůjčit bez pomoci státu.⁵⁸ Protože byla kolej sdružením veřejně prospěšným, mohla využít výjimky a stát se jí zaručil za dalších 39 %, přičemž už je hradila kolej sama.⁵⁹ Celkový rozpočet tedy vypadal následovně:

8 % vlastních prostředků	1 920 000 Kč
84 % půjčka státem ručená	20 160 000 Kč (45 % zaplatil stát, 39 % kolej)
8 % státem nezaručená půjčka	1 920 000 Kč
Částka celkem	24 000 000 Kč

⁵¹ *Podvodníkovy zločiny*, Venkov 18/118, 24. 5.1923, s. 5; *Z policejních zpráv*, Národní listy (dále NL), 63/140, Praha: Julius Grégr, 24. 5. 1923, s. 4.

⁵² AUK, f. Všestudentský archiv, SSPSV, k. B 101, Rozhodnutí o rozdělení částky z Masarykova Národního fondu určené pražským a příbramským vysokoškolákům, 1922; *Novostavba Masarykových studentských kolejí českých vysokých škol pražských*, Praha 1924, s. 22.

⁵³ *Zastupitelstvo hlav. města Prahy*, NL 2. 3. 1920, 60 (sv. 61, ranní vydání), s. 4; *Na „Národní fond Masarykův“*, Venkov 15/248, 20. 10. 1920, s. 5; *Ústřední zastupitelstvo hlav. města Prahy*, NL 64/63, 4. 3. 1924, s. 3.

⁵⁴ AUK, f. Všestudentský archiv, Svaz československého studentstva v Praze (dále SVS), k. B 22, Memorandum studentů Masarykovy koleje určené ministroví veřejných prací, 20. 6. 1927, s. 3.

⁵⁵ NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 4, Protokol řádné výborové schůze, 5. 10. 1923; Archiv ČVUT, f. Masarykovy studentské koleje 1924–1936, k. 107, Listina přítomných při kladení základního kamene dne 8. 3. 1925; AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. A 314, Kandidátní listina výboru samosprávy, 25. 2. 1926.

⁵⁶ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 125, Stanovy samosprávy s úpravami v průběhu let.

⁵⁷ *Novostavba Masarykových kolejí českých vysokých škol pražských*, 1924, s. 26.

⁵⁸ Viz prováděcí nařízení zákona o stavebním ruchu č. 35/1923 Sb. z. a n. před novelizací § 29: Vládní nařízení ze dne 19. července 1923 o finanční podpoře stavebního ruchu podle hlavy VI. a VII. zákona ze dne 25. ledna 1923, č. 35 Sb. z. a n., § 29.

⁵⁹ *Novostavba Masarykových kolejí českých vysokých škol pražských*, 1924, s. 27–28; AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Odpověď kuratoria na výnos ministerstva soc. péče z 25. 2. 1926, s. [2].

Začátkem roku 1926 sehnala kolej všechny potřebné úvěry a zažádala o udělení příslibené státní podpory. Ministerstvo sociální péče však podmínilo udělení dotace úpravou stanov spolku: studenti neměli být napříště jeho členy a samospráva měla řídit jen čítárnu, hudebnu a vnitřní ideový život dle instrukcí kuratoria.⁶⁰ Studenti se proti tomu ohradili a svolali protestní schůzi pražských vysokoškoláků, která se zastala samosprávy jako prostředku výchovy nových a lepších občanů a varovala před jejím zrušením, které by poškodilo hospodářské zájmy koleje.⁶¹ Rovněž kuratorium se zastalo samosprávy a její zrušení označilo za ohrožení existence nové koleje.⁶² Dle zákona o stavebním ruchu totiž bylo nutné stanovit v nové budově takové nájemné, aby jím bylo možné splácet veškeré půjčky i provoz koleje. To by znamenalo více jak zdvojnásobení dosavadního kolejného, což by si nemajetní studenti nemohli dovolit. Tento problém chtěl spolek řešit mimo jiné studentskou propagační činností, která by byla ve větším měřítku bez samosprávy obtížná, ne-li nemožná.⁶³

Jednání zástupců koleje a ministerstva nepřinesla konkrétní výsledek a změnu stanov nakonec v červenci kuratorium koleje schválilo. Studenti i přes mnohé výhrady hlasovali pro, protože by protestem jen oddálili udělení půjčky, ohrozili pokračování prací a navýšili náklady o úroky z prodlení.⁶⁴ Některé drobné opravy ve stanovách sice prosadili, ale ponechání zástupců tří velkých studentských institucí v kuratoriu se jim prosadit nepodařilo. Před závěrečným hlasováním bylo však studentům slíbeno, že pět členů kuratoria, kteří měli být dle nových stanov kooptováni z odborníků, budou právě zástupci těchto institucí.⁶⁵ Tento slib studenty uklidnil, protože kuratorium mohlo přenést jakoukoli svou pravomoc na jím utvořenou komisi, a pokud by v kuratoriu zasedlo pět delegátů ze studentských institucí, měli by zástupci ministerstev a škol jen o jednoho člena víc než studenti. Nestudující členové se navíc na schůze dostavovali méně často,⁶⁶ a tudíž by příznivci samosprávy mohli snadno získat většinu hlasů v kuratoriu a činnost samosprávy obnovit.⁶⁷

Po změně stanov byla svolána v říjnu 1926 poslední schůze kuratoria ještě ve starém složení a pět zástupců ze studentských institucí bylo skutečně kooptováno. Kooptace však byla sporná, protože ji provedlo ještě staré kuratorium, ačkoli již platily nové stanovy.⁶⁸ V listopadu se sešlo kuratorium nové a kooptovalo pět jiných osob.⁶⁹ Důvodem bylo, že

⁶⁰ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Výnos ministerstva soc. péče z 25. 2. 1926.

⁶¹ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. A 314, „Resoluce sociální“ vzešlá z protestní schůze dne 10. 3. 1926, s. 1.

⁶² AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Odpověď kuratoria na výnos ministerstva soc. péče z 25. 2. 1926, s. [3].

⁶³ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. A 314, Žádost spolku o příspěvky adresovaná peněžním ústavům a zámožným jednotlivcům, 1926; *Novostavba Masarykových kolejí českých vysokých škol pražských*. 1924, s. 31–35.

⁶⁴ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Odpověď kuratoria na výnos ministerstva soc. péče z 25. 2. 1926, s. [4]; AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Stížnost studentů na vrchního stavebního radu Karla Boháče adresovaná ministroví veřejných prací Franzi Spinovi, 20. 6. 1927, s. 3.

⁶⁵ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. A 314, Stanovy spolu Masarykova studentská kolej v Praze, 1926, s. 7, 9, 12; AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 22, Dopis A. Kostečky jako předsedy Sboru pro sociální péči předsedovi kuratoria Masarykovy koleje prof. Vavřínkovi, 12. 1. 1927, s. 1; AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Memorandum p. prezidentovi (1927), s. 2.

⁶⁶ Bedřich ZIMMERMANN, *Samospráva v letech 1924–1927*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 23.

⁶⁷ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. A 314, Stanovy spolu Masarykova studentská kolej v Praze, 1926, s. 10.

⁶⁸ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. A 314, Stanovy spolu Masarykova studentská kolej v Praze, 1926, s. 9; Miloslav MATOUŠEK, *Konec studentské samosprávy Masarykovy studentské koleje v Praze*, Studentský věstník: Orgán Ústředního Svazu československého studentstva, 7/8–9, 25. 6. 1927, s. 5.

⁶⁹ *V Masarykově studentské koleji to jde na „levo“*, Hlasy z Hané 41/21, 26. 5. 1923, s. 1; NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 4, Protokol řádné výborové schůze, 29. 5. 1923.

o slíbené a již provedené kooptaci nově přichozí nevěděli a původní členové se jí zřejmě necítili vázání jako staronový předseda kuratoria Vavřínek nebo zástupce prezidenta Říha, podle nějž o závazcích nebylo hlasováno, nýbrž o nich bylo pouze mluveno.⁷⁰ Musel si ale být vědom, že ačkoli měl závazek povahu slibu, studenti by bez něj stanovy neschválili. Nové kuratorium na schůzi nepřizvalo dva zástupce studentstva, jež do té doby vždy volili studenti na svém shromáždění, ale teprve na schůzi ustavilo nový řád, podle nějž se volba měla dít pomocí hlasovacích lístků odevzdávaných v kanceláři koleje.⁷¹ Tento způsob studenti považovali za směšný a v koleji nezvyklý.⁷²

Proti jednání nového kuratoria se ohradilo pět původně kooptovaných zástupců ze studentských institucí a kontaktovalo Vavřínkou s žádostí o znovupřijetí do kuratoria, protože kuratorium ani po změně stanov nemělo právo pominout přání zaznamenaná v protokolech svých předešlých schůzí. Namísto odpovědi přišlo tiché vyloučení dvou z nich ze stavebního výboru koleje, do kterého přestali být oba zváni, aniž jim to kdo řekl a aniž by to členové výboru schválili.⁷³

V únoru bylo ve správním a stavebním výboru koleje odhlasováno zvýšení kolejného z původních 230 Kč na 350–370 Kč, čemuž ale finanční situace studentů neodpovídala. Podle statistik bylo rodiči vydržováno jen 28 % studentů, 52 % uvedlo nějaké zaměstnání a z nich víc jak 20 % v něm trávilo přes osm hodin týdně, a přesto by jen 23 % všech dotázaných mělo prostředky na zaplacení nového kolejného a jen 7 % studentů by po zaplacení ještě něco zbylo. 20 % studentů, kteří neuvedli jako svůj zdroj příjmů ani rodinu ani zaměstnání, se nejspíš udržovalo na studiích díky půjčkám. 42 % dotázaných mělo krátkodobou půjčku a 55 % dluh splatný po konci studia, z nichž polovina si půjčila částku přesahující 2 000 Kč (zhruba roční náklad na pobyt v koleji se stravou i otopem) a jeden student dokonce uvedl, že dluží 22 000 Kč. Za takových okolností bylo zdražení pro mnohé téměř likvidační. Studenti se navíc v nové koleji nemohli účinně podílet na snížení poplatku, protože studentská samospráva byla nově jen zájmovým uskupením.⁷⁴

5. Kolejní převrat

Stěhování do nové koleje bylo ohlášeno na 16. března 1927. Po dlouhých debatách si před tímto datem studenti odhlasovali, že se nepřestěhují, dokud nebude obnovena samospráva, nebudou přijati zástupci tří studentských institucí do kuratoria, neodejdou osoby, které dnešní stav způsobily, a nebude sníženo kolejné.⁷⁵ Zároveň byl zvolen na přechodnou dobu studentský akční výbor rozhodující o všech záležitostech koleje zvaný direktorium.⁷⁶

⁷⁰ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Memorandum p. presidentovi (1927), s. 2.

⁷¹ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Řád studentské samosprávy ve smyslu § 5 stanov Spolku Masarykova studentská koleje, s. 2.

⁷² B. ZIMMERMANN, *Samospráva v letech 1924–1927*, s. 24.

⁷³ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Dopis A. Kostečky jako předsedy Sboru pro sociální péči předsedovi kuratoria Masarykovy koleje prof. Vavřínkovi, 12. 1. 1927, s. 1.

⁷⁴ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. A 314, Sčítací arch kolejní statistiky o studentech z kapucinského kláštera a Sčítací arch I–III o studentech z donucovací pracovny, nejspíš 1926; AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. A 314, Resoluce valného shromáždění členstva Masarykovy koleje, 17. 2. 1927, s. 1.

⁷⁵ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 125, Referát předsedy Svazu čs. studentstva Antonína Janovského na některé z veřejných schůzí, nejspíš v létě 1927, s. 8.

⁷⁶ F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 21–22.

Kuratorium reagovalo snížením kolejného tům, kteří se přestěhují,⁷⁷ ale nebylo ochotno splnit ostatní podmínky. Jedna z hlavních překážek stěhování tak byla odstraněna, ale studenti tento vstřícný krok považovali za rozrážení solidarity,⁷⁸ a tisk dokonce psal o lámání charakterů mladých lidí.⁷⁹ Studentské direktorium požádalo o podporu *Svaz československého studentstva*, který oznámil, že po vystěhování do Dejvic zřizuje ve starých budovách Trauttmansdorffského paláce a Kapucinského kláštera *Kolej Svazu československého studentstva*.⁸⁰ Ve středu 16. března se z koleje nakonec odstěhovalo pouze 61 studentů, vrátný, čtyři posluhovačky a správce koleje.⁸¹

Od 16. března řídil kolej ve starých budovách správní výbor složený ze tří delegátů samosprávy a po dvou zástupcích ze tří studentských institucí.⁸² V rámci *Svazu* vzniklo pro koordinaci činnosti na podporu koleje komité, které připravovalo veřejné schůze, tiskové kampaně, podpůrné finanční akce pro kolej a podklady pro vedení sporu. *Svaz* nejprve uspořádal veřejnou protestní schůzi za přítomnosti tisku, zástupců politických stran i kuratoria nové koleje.⁸³ Schůze vedla k jednání *Svazu* s členem kuratoria Jindřichem Říhou, který uznal splnitelnost požadavků a souhlasil s jejich zasláním kuratoriu.⁸⁴ Než přišla odpověď, sešly se od podpůrných studentských institucí, fakultních i krajinských spolků dary, díky nimž mohla kolej do začátku prázdnin hospodařit s přebytkem. *Svaz* rovněž informoval o průběhu sporu poslanecké kluby a tisk.⁸⁵ Mimoto byl jeho postup schválen ústřední organizací československého studentstva, která slíbila koleji podporu.⁸⁶ V polovině dubna však kuratorium požadavky studentů zamítlo, protože by vyžadovaly změnu stanov, které byly podmínkou udělení státní podpory.⁸⁷

K obnově jednání došlo v květnu,⁸⁸ kdy byl rovněž zažehnán soudní spor, který se mezi tím rozhořel mezi *Svazem* a kuratoriem. Soud dal *Svazu* za pravdu, že nevyklizením budov po ohlášeném stěhování do Dejvic vykonával pouze své právo nájemní, protože ony budovy byly roku 1919 zabrány právě pro *Svaz*.⁸⁹ Na konci května studenti ustoupili ze svého požadavku změny stanov a trvali pouze na větším vlivu samosprávy a zastoupení studentských institucí v kuratoriu. Několik nezávazných jednání studentů s kuratoriem nakonec

⁷⁷ *Studentstvo vede boj o zachování samosprávy*, NO 4/78, 20. 3. 1927, s. 3.

⁷⁸ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 125, Referát předsedy Svazu čs. studentstva Antonína Janovského, s. 7; *Studentstvo vede boj o zachování samosprávy*, NO 4/78, 20. 3. 1927, s. 3.

⁷⁹ *Kazí studentské charaktery*, Nová doba (dále ND), 33/78, Praha 20. 3. 1927, s. 4; F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 23.

⁸⁰ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Memorandum p. presidentovi (1927), s. 4.

⁸¹ Jan VRZALÍK, *Převrat*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 25–29.

⁸² AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 125, Kniha zápisů Správního výboru koleje Svazu, zápis z 16. 3., s. 1–2; AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Memorandum p. presidentovi (1927), s. 4.

⁸³ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 125, Obrana Josefa Veverky před smírčím soudem, konec roku 1927, s. 2–3.

⁸⁴ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Požadavky Svazu čs. studentstva upravené po jednání s min. radou Říhou a adresované kuratoriu Masarykovy koleje, po 21. 3. 1927, s. 2.

⁸⁵ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 125, Kniha zápisů Správního výboru koleje Svazu, s. 5–10, 12.

⁸⁶ *O Masarykovu stud. kolej*, NO 4/105, 16. 4. 1927, s. 4.

⁸⁷ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Dopis kuratoria Masarykovy koleje Svazu čs. studentstva projevuující ochotu k jednání, 13. 4. 1927.

⁸⁸ Antonín JANOVSKÝ, *Účast Svazu v boji o M. S. K.*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 35; *Mimořádné valné shromáždění Svazu čsl. studentstva*, NL 67/129, 11. 5. 1927, s. 4.

⁸⁹ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Soudní smír mezi Masarykovou kolejí a Svazem čs. studentstva, A. Kostečkou, J. Veverkou, A. Janovským a J. Svobodou, 11. 5. 1927, s. 1.

vyústilo v požadavek oficiální schůze obou stran.⁹⁰ Kuratorium se však sešlo až na konci června a stanovilo datum této první schůze na 1. července, čímž se spor protáhl až na začátek prázdnin.⁹¹

Na tomto prvním oficiálním jednání zástupců obou stran se podařilo sestavit požadavky, jež měly být předloženy kuratoriu na jeho první říjnové schůzi. Samosprávu v nich definovali jako organizaci sdružující všechny kolejní studenty za účelem udržování vnitřního kulturního života. Měla vysílat své zástupce do všech orgánů koleje a podílet se tak na otázkách přijímání studentů i hospodaření koleje. Co se zastoupení studentských organizací týče, navrhoval *Svaz* rezignaci stávajících kooptovaných členů kuratoria, popřípadě vyčkání do ledna, kdy je kuratorium každoročně obnovováno. Kolejné mělo být vypočítáno podle finančních možností studentů a roztríděno do čtyř skupin, přičemž pro 300 nemajetných měla být rezervována nejnižší kategorie. Požadavky měly být kuratoriu předloženy na jeho první schůzi, která se měla dle dohody konat nejdéle v říjnu. Do tohoto období však nečekaně vstoupila exekuce.⁹²

Zemská správa politická, která roku 1919 pro *Svaz* zabrala obě budovy koleje, se po oficiálním odstěhování koleje do novostavby záboru vzdala. Proto majitelé obou objektů, Zemský správní výbor a provincialát řádu kapucínů, vyzvali *Svaz* k opuštění budov.⁹³ *Svaz* upozorňoval na spor s kuratoriem, který zapříčinil setrvání studentů ve starých budovách, a prosil majitele o trpělivost. Od provincialátu ale přišlo oznámení o exekuci.⁹⁴ Kolej se proti rozhodnutí odvolala, *Svaz* intervenoval u ministra veřejných prací i prezidenta republiky⁹⁵ a mnohé deníky přinesly zprávu o chystaném vyklizení.⁹⁶ Hlavní budova v donucovací pracovně byla nakonec uchráněna, ale k exekuci kláštera skutečně došlo. Toho dne byly vyklizeny jen místnosti čtrnácti studentů přítomných v Praze. Místnosti těch, kteří na prázdniny odjeli z Prahy, byly ponechány uzamčené.⁹⁷

⁹⁰ AUK, f. Věstudentský archiv, SVS, k. B 22, Resoluce sestavená na mimořádné valné hromadě Koleje Svazu československého studentsva, 23. 5. 1927; tamtéž, Dopis Svazu čs. studentsva adresovaný kuratoriu Masarykovy koleje žádající závazné jednání o studentských požadavcích, 27. 5. 1927.

⁹¹ A. JANOVSKÝ, *Účast Svazu v boji o M. S. K.*, s. 36.

⁹² AUK, f. Věstudentský archiv, SVS, k. B 22, Záznam o jednání Svazu čs. studentsva a jeho koleje se zástupci kuratoria a studenů Masarykovy koleje v Dejvicích, 1. 7. 1927, s. 1–2; tamtéž, Referát A. Janovského o sporu studentsva s kuratoriem Masarykovy koleje na valném shromáždění Svazu, přelom října a listopadu 1927, s. 2.

⁹³ Tamtéž, Odpověď Zemského správního výboru Svazu čs. studentsva na oznámení o zřízení koleje v bývalé Masarykově stud. koleji, 23. 4. 1927; tamtéž, Výzva Česko-moravského provincialátu řádu kapucínů určená Svazu čs. studentsva, aby zaplatil nájemné a uhradil škody, 24. 6. 1927; tamtéž, Výzva Zemské správy politické adresovaná Svazu čs. studentsva k vystěhování donucovací pracovny, 31. 5. 1927; *Ostuda s vystěhováním 50 chudých studentů na přání 12 mnichů: Poslední pokus o oddálení exekuce*, ND 33/231, 23. 8. 1927, s. 3.

⁹⁴ AUK, f. Věstudentský archiv, SVS, k. B 22, Oznámení Zemské správy politické o nařízení exekučního vyklizení Kapucinského kláštera, které proběhne do 20. 8. 1927, 10. 8. 1927.

⁹⁵ Tamtéž, Memorandum p. prezidentovi (1927), s. 7; *Memorandum bývalé Masarykovy studentské koleje na Hradčanech ministru*, Tribuna 9/183, 12. 8. 1927, s. 1.

⁹⁶ *Násilné stěhování studentské koleje na Hradčanech: Protizákonný výkon politické exekuce*, NO 4/229, 20. 8. 1927, s. 3; *Boj proti studentské koleji na Hradčanech*, Lidové noviny (dále LN), 35/418 (ranní vydání), Brno 20. 8. 1927, s. 4; *Ostuda s vystěhováním 50 chudých studentů*, s. 3; Jakub SVOBODA, *Nucené vystěhování studentsva na Hradčanech*, NL 67/231, 23. 8. 1927, s. 6; *Masarykova studentská kolej kapucínům*, Večerní list: ústřední orgán slovanských národních socialistů (dále VL), 1/131, Praha 20. 8. 1927, s. 2.

⁹⁷ *Částečně zabráněná studentské koleje na Hradčanech provedeno*, LN 35/420 (ranní vydání), 21. 8. 1927, s. 4; *Masarykova studentská kolej kapucínům*, VL 1/131, 20. 8. 1927, s. 2; František NOVOTNÝ, *Pravda o exekučním vyklizení objektů obývaných studenty kolejní odbočky na Hradčanech v Kapucinském klášteře*, NL 67/249, 10. 9. 1927, s. 3.

Dne 2. září přišel magistrátu výnos Zemské správy politické, aby exekuci dokončil do tří dnů. Nepřítomní posluchači opět nebyli vyzváni, a proto studenti horečně informovali všechny redakce deníků.⁹⁸ K vyklizení došlo 7. září. Při tom se zjistilo, že se do uzamčených pokojů mezitím dostali mniši, zavedli tam elektřinu a několik studentů postrádalo svůj majetek. Proto zaslali magistrátu stížnost a zabránili tak vyvezení inventáře z kláštera.⁹⁹ Primátor uznal, že úřad nevyzval studenty pobývající mimo Prahu, aby si odvezli své věci, ani si nevyžádal jejich adresy. Nato byla zvolena čtyřčlenná komise městské rady, aby stížnost prošetřila.¹⁰⁰ Dva dny poté byl inventář naložen na vozy a měl být odvezen na obecní skladiště na Žižkově.¹⁰¹ Intervencí u primátora se podařilo odvoz na tři dny pozastavit a naložené vozy se proto vrátily do kláštera, kde byl studentský majetek ponechán několikadennímu dešti a složen do dřevníku. K dokončení exekuce nakonec nikdy nedošlo a ani magistrátní komise se nesešla, takže exekuce nabyla časem platnosti, protože studenti se již do kláštera nevrátili. Inventář v dřevníku zůstal až do prosince, takže byl značně poškozen vlhkostí.¹⁰²

Spor pokračoval i po prázdninách. Kuratorium se sešlo až v první polovině prosince a konstatovalo, že studentské požadavky v průběhu času přestaly být naléhavé a přestěhování členů staré kolejie do nové není pro její obsazenost možné. Požadavek zastoupení tří studentských organizací v kuratoriu zamítlo, protože paragraf stanov o kooptaci pěti odborníků nelze dle jeho názoru vykládat extenzivně. Nakonec kuratorium uvedlo, že má opravdový zájem především o posluchače, kteří v koleji bydlí.¹⁰³ Ve vzpomínkách je odpověď vnímána jako výsměch důvěřivým studentům a členové kuratoria jsou prezentováni jako lidé bez smyslu pro spravedlnost a čest.¹⁰⁴

Na konci ledna 1928 proběhlo valné shromáždění Svazu, na které jeho předseda Janovský pozval i členy kuratoria. V pozvánce adresované Říhovi nalezneme hluboké zklamání studenta vedoucího zdlouhavá a bezvýsledná jednání. Pozval také předsedu kuratoria, který se dle Janovského měl sám přesvědčit, že studentstvu jde o vážnou a spravedlivou věc a že jednání kuratoria bylo velikou křivdou a urážkou těmto ušlechtilým snahám.¹⁰⁵ Dopisy jsou skutečně dojemné, a ač mají tlumočit obecné rozčarování studentů, svědčí o hlubokém zklamání samotného Janovského.

⁹⁸ F. NOVOTNÝ, *Pravda o exekucím vyklizení*, s. 3; Jakub SVOBODA, *Exekuce*, Almanach hradčanských kolejáků, s. 31; *Protizákonná exekuce chudého studentstva odbočky Hradčanské kolejie (bývalé Masarykovy)*, Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické, 8/215, Praha 10. 9. 1927, s. 6; *Podivný postup Zem. správy politické proti studentstvu*, NO 4/247, 7. 9. 1927, s. 1.

⁹⁹ AUK, Všešudentský archiv, MSK, k. A 314, Několik ukázek z historie naší kolejie – novinové výstřížky: *Pravda o exekucím vyklizení objektů obývaných studenty kolejní odbočky na Hradčanech v Kapucínském klášteře*, Lidové listy (dále LL), [8]. 9. 1927; *Exekuce proti chudým studentům provedena!*, NO 4/248, 8. 9. 1927, s. 3.

¹⁰⁰ *Nedokončená exekuce studentské kolejie na Hradčanech*, LN 35/457 (ranní vydání), 10. 9. 1927, s. 5.

¹⁰¹ AUK, Všešudentský archiv, MSK, k. A 314, Několik ukázek z historie naší kolejie – novinové výstřížky: *Pravda o exekucím vyklizení objektů obývaných studenty kolejní odbočky na Hradčanech v Kapucínském klášteře*, LL [8]. 9. 1927; J. SVOBODA, *Exekuce*, s. 31.

¹⁰² *Nedokončená exekuce studentské kolejie na Hradčanech*, LN 35/457 (ranní vydání), 10. 9. 1927, s. 5; J. SVOBODA, *Exekuce*, s. 32–33; AUK, f. Všešudentský archiv, SVS, k. B 22, Odpověď magistrátu města Prahy na žádost kolejie Svazu čs. studentstva o vydání inventáře, 7. 12. 1927; *tamtéž*, Dopis Česko-moravského provinčialátu řádu kapucínského adresovaný Svazu čs. studentstva, 16. 12. 1927.

¹⁰³ AUK, f. Všešudentský archiv, SVS, k. B 22, Dopis kuratoria Masarykovy kolejie Svazu čs. studentstva z 13. 12. 1927.

¹⁰⁴ A. JANOVSKÝ, *Účast Svazu v boji o M. S. K.*, s. 37.

¹⁰⁵ AUK, f. Všešudentský archiv, SVS, k. B 22, Dopis předsedy Svazu čs. studentstva A. Janovského Františku Vavřínkovi, kterého zve na řádné valné shromáždění Svazu 29. 1. 1927.

V únoru 1928 se konalo v Brně valné shromáždění ústřední organizace československého studentstva, která od *Svazu* spor oficiálně převzala a zavázala se v jednáních pokračovat a spor ukončit. Poslední významnou intervencí se stala návštěva studentů u kancléře Přemysla Šámala.¹⁰⁶ Zde ale dle vzpomínek putování za spravedlností skončilo.¹⁰⁷ Zpětně po více jak padesáti letech hodnotí pamětník František Doubek události jako prohru studentů, protože nadobro ztratili svou odbočku v klášteře a celá záležitost skončila bezvýsledně.¹⁰⁸

6. Osudy Hradčanské koleje ve 30. a 40. letech

Roku 1929 se do čela *Svazu československého studentstva v Praze* dostala pravice a setrvala v něm po celá třicátá léta.¹⁰⁹ Podle paměti si vedení *Svazu* uvědomilo, že z koleje pocházejí její největší odpůrci a rozhodlo se ji zrušit. Na to byla kolej údajně již připravena a správu převzal *Spolek hradčanských kolejáků*.¹¹⁰ Méně dramaticky líčí události dobový tisk, podle něž byl *Svaz* jen protektorem koleje, která neměla jiného právního základu, a proto byl ustaven spolek.¹¹¹ Co přesně se stalo a jestli vůbec došlo k rozkolu, není zřejmé, jisté je jen to, že ustavující valná hromada nového *Spolku hradčanských kolejáků* se konala 8. prosince roku 1934 a kolej tímto dnem přešla do jeho správy. *Spolek* sestával ze dvou částí. Sekci A tvořila studentská samospráva, jejíž organizace zůstala neměnná, a sekci B bývalí „kolejáci“, jejichž úkolem bylo přispívat radou a pomocí studujícím členům a podporovat se navzájem. Za tím účelem měli navazovat kontakty s kulturními, sociálními a hospodářskými spolky i korporacemi a udržovat mezi sebou přátelské styky.¹¹²

Od listopadu 1927 probíhala jednání *Svazu* s vlastníkem donucovací pracovny – Zemským správním výborem – o vyklizení budovy koleje. *Svaz* upozorňoval, že nová kolej v Dejvicích je plně obsazena a studenti se z Hradčan stěhovat nemohou.¹¹³ Přesto v srpnu přišla žaloba a soudní spor trval několik let. Nakonec se koleji po dohodě s ministerstvem školství podařilo uzavřít se Zemským správním výborem nájemní smlouvu.¹¹⁴ Další žádost o vyklizení objektu přišla na počátku roku 1939 a kolej měla budovu opustit do konce června. Mezitím však došlo k vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava a studenti se snažili co nejrychleji si zajistit náhradní budovu. Tou se stala uprázdněná Karpatoruská studentská kolej nacházející se tehdy v ulici U Nové techniky 19 (dnes kolej ČVUT v Zikově ulici, Praha 6). Akademický rok 1939 byl předčasně ukončen 17. listopadu a kolej byla toho dne ve čtyři hodiny ráno přepadena. Již další den ale bylo obsazení zrušeno a studenti se mohli

¹⁰⁶ Tamtéž, Dopis Ústředního Svazu československého studentstva adresovaný kancléři prezidenta republiky Přemyslu Šámalovi, 29. 2. 1928.

¹⁰⁷ A. JANOVSKÝ, *Účast Svazu v boji o M. S. K.*, s. 38.

¹⁰⁸ F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 24.

¹⁰⁹ Jiří MÜLLER, *Radikalizace pražských studentů*, Praha 2016, s. 100.

¹¹⁰ František DOUBEK – Renata WOHLGEMUTHOVÁ, *Vzpomínky*, Praha 1986, s. 5; F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 26.

¹¹¹ *Otázka hradčanské studentské koleje*, *Nová svoboda* 12/16, 19. 4. 1935, s. 191–192; *Sjezd hradčanských kolejáků*, PL 8/343, 11. 12. 1934, s. 3.

¹¹² F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 27; *Sjezd hradčanských kolejáků*, NO 11/289, 11. 12. 1934, s. 4.

¹¹³ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 22, Protokol o schůzce Zemské správy politické, Zemského správního výboru a Svazu československého studentstva v Praze dne 5. 11. 1927, s. 1–3.

¹¹⁴ AUK, f. Všestudentský archiv, SVS, k. B 74, Požadavky studentské koleje Svazu čsl. studentstva v Praze, akademický rok 1932/1933, s. 1.

vystěhovat.¹¹⁵ Od prosince 1939 užívalo budovu koleje velitelství SS v Praze (SS-Standortkommandantur Prag), které ji mělo po dobu války bezplatně propůjčenou.¹¹⁶ Roku 1940 vyjednal *Spolek Hradčanských kolejáků* předání knihovny a spisů s ministerstvem školství a správou II. SS-Totenkopf-Infanterie-Ersatz-Batallion.¹¹⁷

Po válce byl rozhodující studentskou organizací *Svaz vysokoškolského studentstva* (SVS), jehož hlavním cílem bylo zavést centrální správu studentského majetku. To se podařilo prosadit v podobě *Prozatímní správy studentského majetku* (PSSM), která měla převzít všechna studentská zařízení. Po obnově provozu kolejí v nich vznikly samosprávy, které podléhaly SVS, a to i samosprávy z předválečných dob. Tradiční samosprávy však nechtěly přijít o svá práva ve prospěch SVS, a proto docházelo ke konfliktům, přičemž SVS neváhal zakročit restriktivními opatřeními za pomoci Ředitelství národní bezpečnosti.¹¹⁸

Začátkem roku 1946 přišel *Spolku hradčanských kolejáků* příkaz o zastavení činnosti. Na to svolala samospráva schůzi s původci tohoto zákroku – SVS a PSSM. Atmosféra byla podle přítomných účastníků velmi bouřlivá a zástupcům bylo vytýkáno, že se snaží potlačit studentskou demokracii. Delegáti SVS argumentovali tím, že kolejní spolek vznikl za účelem obohacení se studentským majetkem, což dle vzpomínek vyvolalo tak silnou nevoli, že delegáti kolej opustili a kolejní *Spolek* nakonec fungoval až do roku 1949.¹¹⁹ V letním semestru 1948 schválili zástupci kolejních samospráv nový Organizační řád platný pro všechny studentské samosprávy, které se nově sdružily ve *Sboru kolejních samospráv* (SKS) začleněném do PSSM. Samosprávu definoval jako orgán zastupující studenty na koleji a její funkce spočívala v činnosti výchovně-politické, sportovní a vzdělávací. Kolejní hospodaření převzal správce dosazený z PSSM a samospráva pouze kontrolovala měsíční účty a dohlížela na pořádek.¹²⁰ Studenti z Hradčanské koleje si však na hospodářské funkci samosprávy zakládali a byli proti tomu, aby si kolej musela platit správce na práci, kterou dřív zastali sami a zdarma. Protestovali rovněž proti rušení kolejní menzy a žádali méně zásahů do kolejní samostatnosti ze strany PSSM.¹²¹

Ač neměla samospráva po splynutí s PSSM plnit své dřívější úkoly, fungovala v plné míře ještě v akademickém roce 1948/1949 včetně hospodářské a menzovní komise. Vaření bylo v kolejní menze trvale ukončeno až v březnu 1949. Agendu menzovní komise měl převzít začátkem akademického roku 1948 nový správce koleje dosazený z PSSM, ale brzy se ukázalo, že na to nestačí a chod menzy opět převzala samospráva.¹²² O kolejní menze byla uzavřena mezi PSSM a samosprávou úmluva o vaření do konce roku 1948, načež měla být zavřena. Na konci prosince se zástupci PSSM a koleje dohodli, že 6. ledna svolá PSSM schůzi, na které se vše rozhodne. Kolejáci se zavázali, že do té doby začnou vařit jen, přihlásí-li se dostatek strážníků, a po tomto datu jen v případě, že PSSM schůzi nesvolá.

¹¹⁵ F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 45–51.

¹¹⁶ NA, f. Ministerstvo techniky, Podkarpatoruská studentská kolej, k. 557, Dejvice – dům pro podkarpatoruskou kolej (1938), Propůjčení budovy bývalé Karpatoruské koleje ministerstvem veřejných prací pro SS-Standortkommandatur v Praze, 4. 5. 1940, s. 2.

¹¹⁷ F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 52.

¹¹⁸ J. HAVRÁNEK – Z. POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, IV, s. 239–246.

¹¹⁹ F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 54–55; AUK, f. Všeškolový archiv, MSK, k. B 125, Dopis Jana Kazimoura za Národní správu studentského majetku adresovaný Evženovi Sabó, 26. 6. 1950.

¹²⁰ Výňatek z organizačního řádu, in: *Informace vysokoškolákům*, 1948, s. 41–43.

¹²¹ AUK, f. Všeškolový archiv, MSK, k. B 125, Protokol o valné hromadě kolejáků Hradčanské koleje konané 15. října 1948, s. 1; tamtéž, Zápis plenární schůze obou sekcí hradčanských kolejáků, 12. 11. 1948, s. 1–4.

¹²² Tamtéž, Zpráva předsedy menzovní komise, 10. 3. 1949, s. 1.

Dle dohody menza začala po přihlášení dostatku studentů vařit snídaně a večeře, a protože ujednaná schůze svolána nebyla, vařila dál. Na to se do kolejje dostavili zástupci PSSM a žádali uzavření menzy. Studenti se bránili a přes SKS se domohli povolení vařit. Na konci ledna došlo k jednání, kde studenti vytýkali PSSM nesvolání schůze a neodpovědný zákrok v menze před všemi členy kolejje, ke kterému navíc došlo bez dohody s SKS. Nato PSSM chybu uznala a povolila vaření až do nové schůze 7. února.¹²³

Dojednaná schůze se opět nekonala a místo toho se o tři dny dříve dostavil do kolejje zástupce PSSM. To však samospráva neuznala a svolala nové jednání, kde po tříhodinové diskusi zvítězil argument, že zavřením menzy se ušetří. Načež kolejní menza od března 1949 přestala vařit.¹²⁴ Podobné jednání vůči samosprávě zaznamenal i sociální referent, kterému od roku 1949 přestaly chodit pozvánky na schůze SVS. Rovněž výše kolejního nebyla po celý akademický rok zřejmá.¹²⁵ Na dosazeného správce se ze strany samosprávy vršily stížnosti pro jeho nezpůsobilost, a ačkoli PSSM slíbil nalézt kompetentnějšího zaměstnance, ke změně nedošlo.¹²⁶ Výsledky hospodaření kolejí za akademický rok 1948/1949 nebyly závratné a aktivní bilanci se mohly pochlubit jen tři kolejje včetně Hradčanské.¹²⁷ Můžeme předpokládat, že na nevalné výsledky mohl mít vliv i nevhodný výběr personálu ze strany PSSM.

Koncem akademického roku 1948/1949 přišla zpráva, že budou objekty nově obsazovány dle fakult a oborů. Někteří funkcionáři samosprávy proti tomu protestovali, protože právě různorodost a střetávání zájmů považovali za přínos kolejje, a chtěli podat návrh, aby v Hradčanské kolejji byli ubytováni studenti různých oborů. Ačkoli červnová schůze samosprávy ještě probírala možnost obnovení menzy, kolejji v jejich stávajících formách zbývalo jen pár měsíců.

Na rok 1949 připadalo třicetileté jubileum kolejje a dle výborových zpráv se studenti od dubna chystali vytvořit výstavu, ještě v červnu však ani nekontaktovali bývalé členy s prosbou o zapůjčení dokumentů či fotografií a výstava se pravděpodobně vůbec nekonala.¹²⁸ Dle pamětníka Františka Doubka proběhla dne 28. září 1949 mimořádná a zároveň úplně poslední plenární schůze kolejního *Spolku*.¹²⁹ Od následujícího akademického roku začalo PSSM postupně realizovat rozřazení studentů do kolejí na základě jejich fakult a oborů¹³⁰ a podle

¹²³ Tamtéž, Zápis výborové schůze samosprávy kolejje, 10. 2. 1949, s. 2, a 27. 1. 1948, s. 7–8.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž, Zpráva o činnosti sociálního referenta, 10. 3. 1949; tamtéž, Dopis samosprávy Hradčanské kolejje Krajskému národnímu výboru v Praze, 5. 5. 1949.

¹²⁶ Tamtéž, Zápis 4. výborové schůze samosprávy kolejje, 12. 5. 1949, s. 2; tamtéž, Zápis výborové schůze samosprávy kolejje, 5. 4. 1949, s. 1.

¹²⁷ Tamtéž, Zápis 6. výborové schůze samosprávy kolejje, 16. 6. 1949, s. 2.

¹²⁸ Tamtéž, s. 1.

¹²⁹ F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 58.

¹³⁰ Rozřazování studentů do kolejí podle jejich oborů započalo oficiálně až od akademického roku 1950/1951, ale již v říjnu 1949 byli tímto způsobem rozřazeni studenti prvních ročníků (např. na Hradčanskou kolej přišlo 61 studentů architektury). Rovněž byly proklamovány snahy o „koncentrování kolejků podle fakult“ již od akademického roku 1949/1950. Na kolejích, kde to bylo možné, byly již toho roku jednotlivým oborům vyhrazeny části budovy tak, aby v pokojích vedle sebe bydleli studenti jednoho oboru, a tím dle oficiálních prohlášení dána základna k rozvinutí studia „v kroužcích“ (např. v kolejji 5. května). Podle pamětníka F. Doubka se tak stalo i na Hradčanské kolejji, což nelze z oficiálních zpráv doložit. AUK, f. Svaz vysokoškolského studentstva (SVS), k. B 27, složka SVS 1950 – HUK, dopis MŠVU adresovaný HUK, 23. 9. 1950; F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 58; AUK, f. NSSM, k. 195, Zpráva o činnosti NSSM za rok 1949, s. 3, 15; tamtéž, Zpráva o jednání o Národní správě studentského majetku, 10. 2. 1949, s. 1.

F. Doubka byla právě kvůli tomu zářijová schůze *Spolku* tou poslední a Hradčanská kolej dle jeho názoru tímto datem zanikla.¹³¹ K formálnímu zániku *Spolku* došlo až na konci roku 1951.¹³²

Zrušení starých typů samospráv bylo odůvodněno jejich nepotřebností v novém státním zřízení. V oficiální brožuře pro posluchače vysokých škol z roku 1948 se psalo, že způsob spravování Hradčanské kolejje, kde si studenti museli obstarávat téměř vše sami, není v lidově demokratické republice na místě, protože dnes má posluchač především odpovědně studovat.¹³³ F. Doubek hodnotil zánik kolejje s odstupem let tak, že v lidové demokracii došlo k plnému hospodářskému zajištění kolejjí a staré formy boje studentů o životní existenci a samosprávu se přežily. Hradčanská kolej podle něj splnila svůj účel, když v podmínkách kapitalismu umožnila studium celé řadě chudých studentů, ale dále jí nebylo zapotřebí. Zároveň však dodával, že kolej naučila své členy uchovat si přímou páteř a charakter, věřit ve vlastní sílu a kamarádkou demokratickou spolupráci, která vzniká v kolektivu při společné práci v prostředí samosprávy.¹³⁴ Už ale nedodal, že po této stránce PSSM nedokázala bývalou Hradčanskou kolej nahradit, ale pravděpodobně sdílel tento názor s ostatními bývalými členy kolejje, o čemž svědčí výroky z diskuse před zánikem kolejje, kde padla i slova, že PSSM neumí vychovat studenty v kolejích ke kontrole a spolupráci nebo že zrušení Hradčanské kolejje je krokem zpět a zrazením pokrokové minulosti bývalého *Svazu*.¹³⁵

Závěr

Hradčanská kolej zanikla v roce, kdy mohla oslavit třicet let od svého založení. Za tu dobu prošla mnoha proměnami, které souvisely s vnitřními poměry, ale i vnějšími okolnostmi meziválečných let, dobou protektorátu, třetí republiky a komunistického převratu. Zvláště v prvním desetiletí se potýkala s finančními problémy stejně jako nemajetní studenti, kterým byla určená. Nízké kolejné pro ně představovalo základní předpoklad zdárného dokončení vysokoškolského studia, což vedlo k jejich zvýšené aktivitě při získávání finančních prostředků pro kolej a důsledné kontrole hospodárného zacházení s kolejními prostředky. Během několika let se utvořila tradice studentské samosprávy s velkou mírou kontroly nad kolejním hospodařením, která se v očích studentů stala garantem šetrného zacházení s financemi, spravedlivého řešení sporů či přestupků, obráncem zájmů kolejního studentstva a jeho uznávaným zástupcem ve styku s orgány spolku, úřady i veřejností. Studentská samospráva představovala pro studenty moderní a demokratický způsob řízení kolejjí.

Zájem na udržení studentské samosprávy a ochotu bránit své hodnoty je možné považovat za základní podmínky pro vznik a vedení sporu, který roku 1927 zásadním způsobem

¹³¹ F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 58.

¹³² V Národním archivu se na rozdíl od ostatních kolejjí nezachoval výměr o rozpuštění *Spolku* a je k dispozici pouze dopis Ústředního národního výboru hlavního města Prahy adresovaný národnímu správci *Spolku* ze dne 3. 12. 1951, který se táže, zda již byla provedena likvidace *Spolku* a je možné jej vymazat ze spolkového katastru. NA, f. Ministerstvo vnitra II – D (Praha – dodatky), k. 471 260/00, Prozatímní správa studentského majetku, Dotaz Ústředního národního výboru hlavního města Prahy adresovaný národnímu správci Spolku hradčanských kolejjáků, 3. 12. 1951, s. 1.

¹³³ Jan KAZIMOUR, *SSM – Správa studentského majetku*, in: Informace vysokoškolákům, 1948, s. 14.

¹³⁴ F. DOUBEK, *Hradčanská kolej*, s. 57–58.

¹³⁵ AUK, f. Všestudentský archiv, MSK, k. B 125, Zápis plenární schůze obou sekcí hradčanských kolejjáků, 12. 11. 1948, s. 1, 3.

ovlivnil další směřování koleje. Dřívější neshody studentů s nestudujícími v orgánech spolku zapříčiněné věkovým rozdílem, názorovou odlišností, excesy na straně studentů nebo snahou některých nestudujících omezit studentskou samosprávu eskalovaly právě roku 1927. Tehdy celý spor přesáhl úzký rámec koleje a stal se konfliktem studentstva (zastoupeného ústřední organizací československého studentstva) a státu (prostřednictvím ministerstev a úřadů). I přes veškerou snahu se studentům nepodařilo dosáhnout jejich cílů, což způsobilo, že zůstali v nevyhovujících prostorách, ač se velkou měrou podíleli na výstavbě důstojnější budovy pro kolej. Rok 1927 však v kolejní historii nepředstavuje neúspěch, ba naopak byl slaven a dlouhodobě připomínán jako vítězství samosprávy a charakternosti hodné následování.

Jak bylo ukázáno, v historii Hradčanské koleje hrála velkou roli nemajetnost posluchačů, kterým byla kolej určena, společně s jejich zásadami a ideály. Nemajetnost dokázala studenty smelit v požadavcích a zásadovost je dokázala zmobilizovat natolik, že byli ochotni riskovat studium pro obranu svých hodnot. Zároveň se na sporu z roku 1927 ukazuje, že názory, zastávané studenty na Hradčanské koleji, dokázaly oslovit jak studentstvo jako celek, tak i veřejnost napříč politickým spektrem. Tato širší podpora ovlivnila výrazně průběh sporu i jeho výsledek, protože kolej mohla díky darům a podpoře studentských spolků dál fungovat i po roce 1927 a vyvinout se do podoby koleje spravované pouze studenty. Vznikem *Spolku hradčanských kolejáků* došlo k završení procesu formování specifického způsobu správy na této koleji a díky účasti bývalých studentů byl mimo jiné zajištěn trvalý příjem a instituce se přestala potýkat s finančními problémy.

Výzkum fungování Hradčanské koleje doložil, že na chod této instituce měly zásadní vliv názory, hodnoty, ideály a morální vzory studentů, stejně jako představy a postoje nestudujících, se kterými přicházeli do styku, ať už se jednalo o členy spolku spravujícího kolej nebo zaměstnance úřadů, policie, soudů nebo příslušníky politických stran. Nermalou roli hrála rovněž přízeň veřejnosti, kterou z velké části formoval tisk. Nejvíce se pozitivní role veřejnosti projevila právě roku 1927, protože na jejích darech byla kolej finančně závislá. Studenti si toho byli vědomi a často nalezneme mezi návrhy na zlepšení situace požadavek pravdivého informování veřejnosti prostřednictvím tisku či publikací.

Spolehnout se na přízeň veřejnosti však nebylo možné po celou dobu existence koleje. Změna se udála za druhé republiky, kdy vlastník budovy – Zemský správní výbor – dosáhl znovuzískání celé donucovací pracovny a studenti byli nuceni nalézt pro kolej jinou vhodnou budovu. Za první republiky by nejprve rozeslali články do všech redakcí a informovali veřejnost, zajistili by intervence u poslanců a vlivných osobností, a navíc by se mohli spolehnout na podporu starších kolegů absolventů, kteří od roku 1934 působili v samosprávě koleje. Avšak k tomuto postupu se nedalo přikročit. Lze to vykládat jako důsledek proměny situace za druhé republiky, kdy již nebylo možné mobilizovat studentstvo ani veřejnost na obranu kolejních zájmů. Než vypršela lhůta daná k vystěhování, došlo ke vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Změněné poměry vytvořily podmínky k rychlému nalezení náhradní budovy – Podkarpatská Rus přestala být součástí státu a budova určená studentům z tohoto území se uprázdnila. Po druhé světové válce se toto území nestalo součástí Československa a studenti mohli v nové koleji zůstat. Toto krátké období čtyř let znamenalo postupnou ztrátu studentské samosprávy ve prospěch *Národní správy studentského majetku*. Rok oslav třicátého výročí vzniku koleje byl završen jejím zánikem v původních formách. Její budova nadále sloužila k ubytování vysokoškolských posluchačů, ale specifický způsob správy, jež se formoval v meziválečném období, byl nenávratně ztracen.

Obr. 4: Dvůr kapucinského kláštera na Loretánském náměstí na Hradčanech se studenty, rozvěšeným prádlem a slepicemi. Fotografováno pravděpodobně v době exekuce této odbočky roku 1927. Dvě osoby vlevo jsou patrně úředník Novotný z magistrátu hlavního města Prahy a jeden ze zaměstnanců hospodářského úřadu hlavního města Prahy pověřeni exekuci vykonat (AUK, f. Všestudentský archiv, k. A 314, Masaryk. stud. koleje)

Obr. 5: Fotografie interiéru jednoho z pokojů koleje v Donucovací pracovně v Loretánské ulici 180/6 na Hradčanech (AUK, f. Všestudentský archiv, k. A 314, Masaryk. stud. koleje, neznámý rok)

Obr. 6: Čítárna koleje v Donucovací pracovně v Loretánské ulici 180/6 na Hradčanech (AUK, f. Vřestudentský archiv, k. A 314, Masaryk. stud. koleje, před rokem 1929)

Obr. 7: Fotografie volejbalového zápasu mezi studenty na dvoře kapucínského kláštera na Loretánském náměstí na Hradčanech mezi lety 1919–1927 (NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 1)

Obr. 8: Pravděpodobně fotografie fotbalového týmu koleje ze dne 31. 5. 1923 (NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 1)

Obr. 9: Zkouška kolejního hudebního uskupení v Donucovací pracovně v Loretánské ulici 180/6 na Hradčanech asi roku 1928 (NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 4, vytržený list pravděpodobně z časopisu Ahoj z roku 1928)

Obr. 10: Kuchyně koleje v Donucovací pracovně. Člen studentské samosprávy kontroluje jakost podávaných pokrmů (AUK, f. Všestudentský archiv, k. A 314, Masaryk. stud. koleje, neznámý rok)

Obr. 11: Na fotografii jsou zachyceni spolu se studenty bydlícími v kapucinském klášteře také mniši kapucinského řádu. Uprostřed vpravo stojí v zástěře pravděpodobně pan Jelínek – správce budovy kolejní odbočky v klášteře (NA, f. 1097 Josef Dubský, k. 1, rok 1923)

Obr. 12: Exekuce kolejní odbočky v kapucínském klášteře na Loretánském náměstí na Hradčanech v létě 1927. Vlevo stojí pravděpodobně úředník Novotný z magistrátu hlavního města Prahy a napravo od něj jeden ze zaměstnanců hospodářského úřadu hlavního města Prahy a okolo nich se nachází nábytek a vybavení z vyklizených studentských pokojů (AUK, f. Všestudentský archiv, k. A 314, Masaryk. stud. koleje)

Obr. 13: Protest studentů proti nucenému stěhování z kolejní odbočky v kapucinském klášteře na Loretánském náměstí na Hradčanech. Na židli vlevo sedí známý herec Vlasta Burian, který šel náhodou kolem. Na plakátech jsou nápisy (zleva): „Masarykova studentská kolej vystěhovávána na ulici řádem sv. Františka!“, další nápis je nečitelný, dále „42 chudých studentů vystěhováváno protizákonnou exekucí na dlažbu!“, „16 mnichů nezákonně vystěhovalo 42 studentů!“, „Lišky doupatá mají, ptáci nebeští hnízda svá, ale chudý student nemá, kam by hlavu složil (Evang. sv. Matouše).“ (AUK, f. Všestudentský archiv, k. A.314, Masaryk. stud. kolej, pohlednice s fotografií studentů s Vlastou Burianem při exekuci odbočky kolejje, 9. září 1927)

Obr. 14: Fotografie účastníků sjezdu k 10. výročí vzniku kolejje před hlavní budovou kolejje v Donucovací pracovně v ulici Loretánská 180/6, Praha 1 – Hradčany v r. 1929 (AUK, f. Všestudentský archiv, k. A.314, Masaryk. stud. kolejje)

Das Studentenwohnheim auf dem Hradschin (1919–1949) Institutionengeschichte des Wohnheims für mittellose Hochschul­er in Prag

ZUSAMMENFASSUNG

Das Hradschiner Wohnheim für mittellose Studenten in Prag existierte von 1919 bis 1949 und befand sich zunächst im Palais Trauttmansdorff und dem Kapuzinerkloster auf dem Hradschin. 1927 verlor es die Räumlichkeiten im Kloster, und 1939 zog es vom Hradschin endgültig weg, um sich in dem freigewordenen Gebäude des karpatorussinischen Studentenwohnheims in Prag-Dejvice niederzulassen, das es auch nach 1945 noch nutzte. In den ersten Jahren seines Bestehens wurde das Wohnheim von einem Verein verwaltet, an dessen Spitze ein Kuratorium stand. Unter den Vereinsmitgliedern befanden sich auch Studenten, die in studentischer Selbstverwaltung organisiert waren. Finanzielle Schwierigkeiten des Studentenwohnheims in den ersten Jahren seines Bestehens führten zu einer größeren Organisiertheit der Studenten, infolgedessen die studentische Selbstverwaltung beträchtliche Kontrolle über den Betrieb des Wohnheims erlangte. Ihr oblag zunächst die Bibliothek mitsamt Lesesaal, dann aber auch die Mensa sowie teilweise auch Personalfragen und Verwaltungsangelegenheiten. Während des Baues eines neuen Wohnheimgebäudes kam es innerhalb des Verbands zum Zwiespalt zwischen der Selbstverwaltung und dem Kuratorium. Der Streit führte dann dazu, dass die Mehrheit der Studenten nicht in das neue Gebäude zog, sondern in den alten Unterkünften auf dem Hradschin verblieb und sich hier ein eigenes Studentenwohnheim gründete. Das wurde ab 1934 von dem Verband der Hradschiner Studentenheimbewohner verwaltet, der sich aus Studenten und den ehemaligen Bewohnern des Studentenwohnheims zusammensetzte. Nach Schließung der tschechischen Hochschulen diente das Wohnheim als SS-Kommandantur in Prag. Nach Wiederaufnahme des Lehrbetriebs 1945 wurde es abermals vom Verband der Hradschiner Studentenheimbewohner übernommen, die es bis 1949 bzw. 1951 verwalteten, als der Staat die Verwaltung der Studentenwohnheime und Mensen übernahm.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter

*Mgr. Jana Kynkorová
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha
kynkojan@seznam.cz*